

BANK AKTIVLARI SAMARADORLIGI*Nurfayziev Haydar**O'zbekiston Respublikasi Bank moliya akademiyasi magistranti*

Annotatsiya. Bankning rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblash e'lon qilingan hisobotlar yordamida amalga oshiriladi. Bank rentabelligini likvidlik ko'rsatkichlari va balans aktivi va passivining tuzilishi bilan birgalikda ko'rib chiqish kerak.

Hisoblashda quyidagi moliyaviy parametrlar qo'llaniladi:

- - sof foyda (soliqdan keyingi foyda) ,moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotda;

- - aktivlar qiymati (jami aktivlar)

- - 4, 5, 6, 7 balans liniyalarining aylanma mablag'lari;

- - sof daromad moliyaviy natijalar hisoboti

- - o'z mablag'lari (kapital) hisobotning „tavakkalchiliklarni qoplash uchun kapitalning yetarlilik darajasi, shubhali kreditlar va boshqa aktivlarni qoplash uchun zaxira miqdori;

- - ustav kapitali,--tavakkalchiliklarni qoplash uchun kapitalning yetarlilik darajasi, shubhali kreditlar va boshqa aktivlarni qoplash uchun zaxiralar miqdori to'g'risidagi hisobot;

Kalit so'zlar: rentabellik, aktivlar, shubhali kreditlar, aylanma mablag'lar.

Abstract. The bank's profitability indicators are calculated using published reports. Bank profitability should be considered together with liquidity indicators and the structure of balance sheet assets and liabilities.

The following financial parameters are used in the calculation:

- - net profit (profit after tax), in the statement of financial results;

- - value of assets (total assets)

- - working capital of balance lines 4, 5, 6, 7;

- - net income financial results report

- - capital sufficiency level of the report of own funds (capital) to cover risks, amount of reserve for covering doubtful loans and other assets;

- - charter capital,--a report on the level of adequacy of capital to cover risks, the amount of reserves to cover doubtful loans and other assets;

Key words: profitability, assets, doubtful loans, working capital.

Абстрактный. Показатели прибыльности банка рассчитываются на основе опубликованных отчетов. Рентабельность банка следует рассматривать совместно с показателями ликвидности и структурой балансовых активов и пассивов.

При расчете используются следующие финансовые параметры:

- - чистая прибыль (прибыль после налогообложения), в отчете о финансовых результатах;

- - стоимость активов (общие активы)

- - оборотные средства строк баланса 4, 5, 6, 7;

- - отчет о финансовых результатах по чистой прибыли
- - уровень достаточности капитала отчета собственных средств (капитала) для покрытия рисков, размер резерва на покрытие сомнительных кредитов и других активов;
- - уставный капитал, -- отчет об уровне достаточности капитала для покрытия рисков, размере резервов для покрытия сомнительных кредитов и других активов;

Ключевые слова: рентабельность, активы, сомнительные кредиты, оборотный капитал.

Bank rentabelligi. Daromadlilik - bu bankning umumiy faoliyatining juda muhim ko'rsatkichidir. Daromadlilik 1 rubl uchun daromad darajasini tavsiflaydi. investitsiya qilingan mablag'lar, bu tijorat bankiga nisbatan olingan foyda miqdori va bank aksiyadorlari (aksiyadorlari) qo'ygan mablag'lar nisbatini bildiradi. Bank faoliyatining rentabelligini butun tahlil qilish rentabellik ko'rsatkichlari va aktivlar rentabelligi, kapitalning etarliligi, foydaning daromaddagi ulushi bilan chambarchas bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, imkoniyatlari teng bo'lgan banklar har xil natijalarga erishishi mumkin, va aksincha, aktivlarning rentabelligi va kapitalning etarliligi bo'yicha sezilarli farqlarga ega bo'lgan banklar bir xil rentabellikka erisha oladi. Tijorat bankining rentabelligi (rentabelligi) samarali bank faoliyatining asosiy ko'rsatkichlaridan biridir.

Bank rentabelligi ko'rsatkichlarini hisoblash. Bankning rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblash e'lon qilingan hisobotlar yordamida amalga oshiriladi. Bank rentabelligini likvidlik ko'rsatkichlari va balans aktivi va passivining tuzilishi bilan birgalikda ko'rib chiqish kerak.

Hisoblashda quyidagi moliyaviy parametrlar qo'llaniladi:

- - sof foyda (soliqdan keyingi foyda) 22 -bet moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotda;
- - aktivlar qiymati (jami aktivlar) 12 -bet.
- - 4, 5, 6, 7 balans liniyalarining aylanma mablag'lari;
- - sof daromad moliyaviy natijalar hisoboti 18 -bet;
- - o'z mablag'lari (kapital) hisobotning 1 -beti, tavakkalchiliklarni qoplash uchun kapitalning yetarlilik darajasi, shubhali kreditlar va boshqa aktivlarni qoplash uchun zaxira miqdori;
- - ustav kapitali 1.1.1 -bet. tavakkalchiliklarni qoplash uchun kapitalning yetarlilik darajasi, shubhali kreditlar va boshqa aktivlarni qoplash uchun zaxiralar miqdori to'g'risidagi hisobot;

Bu ko'rsatkichlardan foydalanib, biz quyidagi rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblaymiz. Ko'rsatkichlarni hisoblash 01.10.2014 yildagi e'lon qilingan hisobot ma'lumotlariga va 01.01.2014 yildagi ma'lumotlarga ko'ra taqqoslash uchun amalga oshiriladi. "Bank VTB 24" OAJ.

Aktivlarning rentabelligi (ROA) (K1) sof daromadning aktivlarga nisbati bilan belgilanadi. Bu ko'rsatkich barcha aktivlarning umumiy rentabellik darajasini tavsiflaydi.

$K1 = \text{sof foyda} / \text{aktiv qiymati} * 100.$

$K1_{n.p.} = 20729863/202949877 * 100 = 1.02.$

$K1_{kp} = 16433088/2297347348 * 100 = 0,72.$

Ishchi aktivlarning rentabelligi (K 2) sof foydaning aylanma aktivlar miqdoriga nisbati bilan belgilanadi.

$K2 = \text{sof foyda} / \text{aylanma aktivlar} * 100.$

$K2_{n.p.} = 20729863/1784053799 * 100 = 1.16.$

$K2.p. = 16433088/2104165892 * 100 = 0,78.$

Sof qiymatning multiplikatori (K 3) aktivlar qiymatining o'z sarmoyasi qiymatiga nisbati bilan hisoblanadi.

$K3 = \text{aktivlar qiymati} / \text{kapital}.$

$K3_{n.p.} = 2029498877/219571432 = 9.24.$

$K3.p. = 2297347348/247092986 = 9.29.$

Kapitalning rentabelligi (K 4) sof daromadning o'z kapitaliga nisbati bilan belgilanadi. Bu ko'rsatkich kapitalning etarligini tavsiflaydi, bu rentabellikning eng muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Bu tahlilning asosiy yo'nalishi bo'lishi kerak. U aksiyadorlar nuqtai nazaridan rentabellikni o'lchaydi.

$K4 = \text{sof daromad} / \text{kapital} * 100.$

$K4_{n.p.} = 137158021/219571432 * 100 = 62.47.$

$K4.p. = 100609613/247092986 * 100 = 40.72.$

O'z ustav kapitalining rentabelligi (ROE) (K 5) sof daromadning ustav kapitali miqdoriga nisbati sifatida o'z kapitalining rentabelligi ko'rsatkichini ishlab chiqishda hisoblanadi.

$K5 = \text{sof daromad} / \text{ustav kapitali} * 100.$

$K5_{n.p.} = 137158021/74394401 * 100 = 27.86.$

$K5.p. = 100609613/91564891 * 100 = 17,95.$

Ko'rsatkichlar (K 1 va K 2) barcha aktivlar va aylanma mablag'lar asosida hisoblab chiqiladi, ular faqat bank samaradorligini bilvosita tavsiflaydi. Ko'rsatkichlar (K 4 va K 5) kapital egasi nuqtai nazaridan rentabellikni o'lchaydi. Bu ko'rsatkichlarning kamchiliklari shundaki, ular o'z mablag'lari yoki ustav kapitalining etishmasligi bilan ham juda yuqori bo'lishi mumkin. Shuning uchun, bu koeffitsientlarni hisoblashda, o'z kapitalini nafaqat to'langan, balki to'lanmagan qismini ham aniqlashda hisob -kitoblarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Bankning to'lanmagan ustav kapitalining miqdori balansdan tashqari hisobda aks ettiriladi.

Foyda hajmi va uning tarkibi, bu umumlashtiruvchi ko'rsatkichning barcha ahamiyati bilan, har doim ham bank ko'rsatkichlari darajasi to'g'risida to'liq ma'lumot bermaydi. Bank rentabelligining yakuniy xarakteristikasini uning rentabelligi deb hisoblash mumkin.

Daromadlilik foydaning xarajatlarga nisbatini ko'rsatadi va shu ma'noda bankning samaradorligini tavsiflaydi, ya'ni. uning moliyaviy resurslarini qaytarish, sifat ko'rsatkichlari bilan mutlaq ko'rsatkichlar tahlilini to'ldirish. Rentabellik

ko'rsatkichlarining umumiy iqtisodiy ma'nosi, ular bankning har bir sarflagan mablag'idan (o'z va qarzga olingan) rublni tavsiflashida namoyon bo'ladi.

Turli xil ROI ko'rsatkichlari mavjud.

Bankning umumiy rentabellik darajasi sizga bankning umumiy rentabelligini, shuningdek 1 rublga tushadigan foydani baholash imkonini beradi. daromad (foydaning daromaddagi ulushi):

Jahon amaliyotida bu ko'rsatkich bankning umumiy rentabelligi ko'rsatkichi (o'z kapitalining rentabelligi) bilan belgilanadi. Bu ko'rsatkich jahon amaliyotida o'z nomini oldi **ROE**. U bankning umumiy balansi yoki sof foydasining (P) o'z kapitaliga (K) yoki to'langan ustav kapitaliga nisbati sifatida hisoblanadi:

$$R_1 = \frac{II}{K} 100\%.$$

Bu va boshqa rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblash mamlakatda qabul qilingan hisobot va buxgalteriya tizimiga bog'liq. Rossiya sharoitida balans foydasi hozirda rentabellik ko'rsatkichini hisoblash uchun ishlatiladi.

ROE aktsiyadorlar (aktsiyadorlar) tomonidan qo'yilgan mablag'larning unumdorligini tavsiflovchi bankning samaradorligini ko'rsatadi. Miqdor **ROE** o'z mablag'lari va jalb qilingan mablag'larning bank balansining umumiy valyutasidagi nisbatiga bevosita bog'liq. Shu bilan birga, ustav kapitalining ulushi qanchalik katta bo'lsa va bank ishonchi qanchalik yuqori bo'lsa, kapitalingizning yuqori rentabelligini ta'minlash shunchalik qiyin bo'ladi.

Bankning umumiy rentabelligining yana bir muhim ko'rsatkichi - bu aktivlarning rentabelligi **IYUA**, bank aktivlari rubliga tegishli bo'lgan foyda miqdorini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkich bankning faol operatsiyalari samaradorligini, umuman bank boshqaruvi samaradorligini tahlil qilish uchun ishlatiladi va quyidagi formula bilan aniqlanadi:

$$R_2 = \frac{II}{A} 100\%.$$

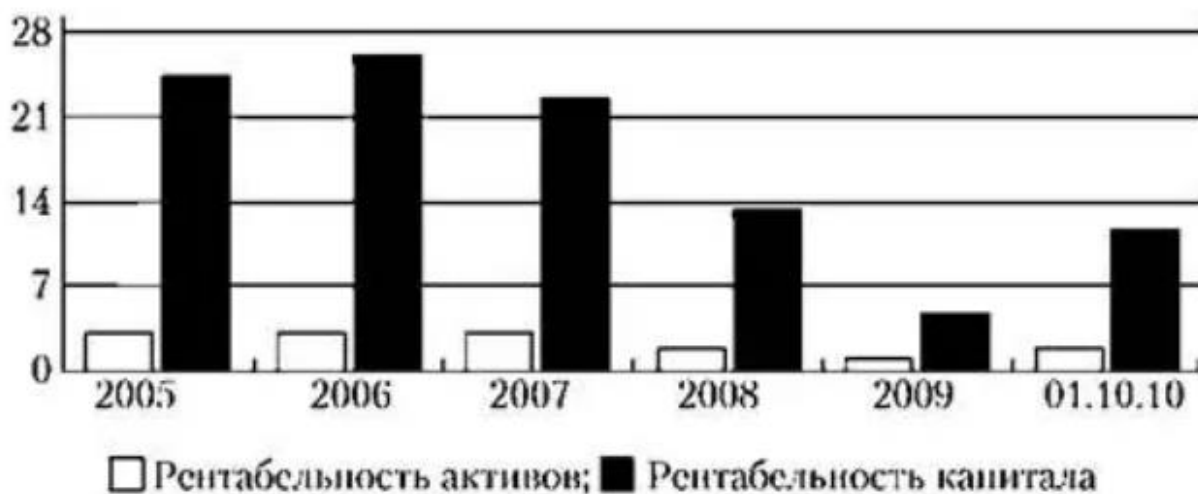
bu erda A - aktivlarning o'rtacha qiymati.

Bu rentabellik ko'rsatkichining ijobiy dinamikasi bank aktivlaridan foydalanish samaradorligining oshishini tavsiflaydi. Shu bilan birga, bu ko'rsatkichning tez o'sishi aktivlarni joylashtirish bilan bog'liq xavflar darajasining oshganligidan dalolat beradi.

Bu ko'rsatkich bir bankning rentabelligini boshqasining rentabelligi bilan solishtirish uchun ishlatiladi. Ko'rsatkichning past darajasi yuqori operatsion xarajatlar yoki konservativ kreditlash va investitsiya siyosati natijasi bo'lishi mumkin.

2009 yilda kredit tashkilotlari aktivlarining rentabelligi keskin kamaydi - 0,7% *, va o'z kapitalining rentabelligi - 4,9% gacha (2008 yilda bu ko'rsatkichlar mos ravishda 1,8 va 13,3% ni tashkil etdi). Yil davomida aktivlarning rentabelligi 699 bankda yoki 66,1% faoliyat ko'rsatayotgan kredit tashkilotlarida, o'z kapitalining rentabelligi esa 737 bankda yoki 69,7% ga kamaydi. 2010 yil 1 yanvar holatiga bank aktivlarining rentabelligi 1,7% ni, o'z kapitalining rentabelligi 13,2%

ni tashkil etdi. 2005-2010 yillar uchun bu ko'rsatkichlarning dinamikasi. rasmda ko'rsatilgan. 17.1.

Rossiya bankining bank aktivlari va kapitalining rentabelligini hisoblash metodologiyasiga ko'ra, moliyaviy natija aktivlar va kapitalning o'rtacha narxini bildiradi va daromadlar tarkibi ko'rsatkichi bir martalik sof daromadning ulushi sifatida aniqlanadi. moliyaviy natijalar bilan bog'liq operatsiyalar.

Aktivlar va kapitalning rentabelligi ko'rsatkichlari va daromadlar tuzilmasining ko'rsatkichi bankning moliyaviy barqarorligini baholashda foydalaniladigan rentabellikni baholash ko'rsatkichlari guruhiga kiritilgan (jami oltitasi). Shu bilan birga, rentabellik ko'rsatkichlari rentabellikni baholash ko'rsatkichlari guruhi uchun umumiy natijani hisoblashda eng katta vaznga ega, bu guruhning barcha oltita ko'rsatkichlarining o'rtacha o'rtacha ko'rsatkichidir.

Bankning moliyaviy barqarorligini baholash uchun indikatorlarning beshta guruhidan foydalaniladi. Bankning moliyaviy barqarorligi, agar natijalar barcha ko'rsatkichlar guruhlari uchun "qoniqarli" bo'lsa, bankni depozitlarni sug'urtalash tizimida ishtirok etish talablariga muvofiq deb e'tirof etish uchun etarli deb hisoblanadi.

Ko'rsatkichlar va R_2 qaram; R ((- bu mahsulotga teng universal ko'rsatkich R_2 va kapitalning adekvatlik darajasi LZ:

Bu koeffitsient shuni ko'rsatadiki, bank faoliyatining rentabelligi to'g'ridan - to'g'ri aktivlarning rentabelligiga bog'liq va kapitalning yetarlilik koeffitsienti bilan teskari bog'liqdir.

Shu bilan birga, bank o'z kapitaliga ega bo'lgan aktivlarning minimal garovga ega bo'lganida ishlashi foydali bo'ladi. Kapital rentabelligini oshirish R ((/ o'sish tufayli SCH chegarasi bor, chunki bank aktivlarining o'sishi bank resurslarining o'sishi bilan ta'minlanishi kerak.

Shuni ta'kidlash kerakki, hozirgi vaqtda Rossiya banklarining balans ma'lumotlari (va ularga ilova) rentabellik ko'rsatkichlarining turli xil variantlarini hisoblash uchun etarli ma'lumotga ega emas.

Daromadlilikning turli jihatlarini tahlil qilish bankning aktiv va passiv operatsiyalari rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblashni talab qiladi. Faol

operatsiyalar bank daromadining asosiy manbai bo'lib, shundan kelib chiqib, bank rentabelligi faol operatsiyalar samaradorligi bilan belgilanadi. Faol operatsiyalarning ayrim turlarining rentabelligini (kredit, investitsiya, valyuta va boshqalar) hisoblash va tahlil qilish uchun har bir turdagi faol guruhlar uchun olingan daromad miqdorini aniqlash kerak.

bitimlar tuzing va ularni tegishli xarajatlar miqdori bilan solishtiring.

$$R_{oi} = \frac{D_i}{A_i} 100\%.$$

qayerda **R_{oi}** - i-turdagi operatsiyalar rentabelligi; - i-turdagi operatsiyalarni bajarishdan olingan daromad miqdori; **A** (-- i-turdagi operatsiyalarni bajarishda ishlatiladigan aktivlarning o'rtacha qiymati).

Bank resurslari jalb qilingan passiv operatsiyalarning rentabelligi jalb qilingan resurslarning umumiy miqdorining bank investitsiyalarining umumiy miqdoriga nisbati sifatida hisoblanadi:

Majburiyatlarni jalb qilishning rentabelligi (samaradorligi) ning umumiy tavsifi jalb qilingan resurslarning ma'lum turlari bo'yicha rentabellik ko'rsatkichlari bilan aniqlanishi kerak: depozitlar, veksellar, banklararo kreditlar.

Kredit tashkilotining rentabelligi va rentabelligi o'rtasidagi bog'liqlik, ularning xarakterli xususiyatlari

Kredit tashkilotining asosiy maqsadi barqaror, barqaror, uzoq muddatli faoliyati va bank ishida mustahkam mavqei bilan maksimal foyda olishdir.

Shu bilan birga, foyda ko'rsatkichi banklarning samarali ishlashining asosiy ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi.

Banklar olgan foyda yoki zarar hajmi barcha aktiv va passiv operatsiyalar samaradorligini aks ettiradi. Shuning uchun bank faoliyatining moliyaviy natijasini, uning tarkibiy qismlari va dinamikasining o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash tijorat banklari ishini tahlil qilishda asosiy o'rinlardan birini egallaydi.

Foyda miqdori asosan olingan daromad miqdori va sarflangan xarajatlar miqdoriga bog'liq.

Joriy yil uchun foyda bank balansida bank daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Moliyaviy yil oxirida (yillik buxgalteriya hisoboti tuzilgandan keyin) o'tgan yil foydasi aksiyadorlar (ishtirokchilar) tomonidan tasdiqlangan ko'rsatmalarga muvofiq yillik yig'ilishda taqsimlanadigan alohida balansda aks ettiriladi. bank.

Mustaqil auditorlar tomonidan tasdiqlangan sof foyda miqdori banklar mol - mulkning o'sishi va yangilanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi, bu barqaror moliyaviy holat va balans likvidligini kafolatlaydi, dividendlarning tegishli darajasini ta'minlaydi va yaxshilaydi. bank mahsulotlari va xizmatlarining sifati.

Kredit tashkilotining foydasi hajmi, tarkibi va dinamikasidagi o'zgarishlar har xil yo'nalishlarda tahlil qilinadi. Bularga quyidagilar kiradi:

- joriy yil uchun foyda hajmini tahlil qilish;
- balans foydasi va uning tuzilishini hisoblash va tahlil qilish;

- sof foyda miqdorini tahlil qilish;
- sof foydani ishlatish yo'nalishlari;
- har bir tarkibiy bo'linma tomonidan olingan foyda miqdorini tahlil qilish;
- bank faoliyatining asosiy yo'nalishlarining rentabelligi va boshqalar.

Amalda, banklarning foyda darajasini tahlil qilish uchta usulni nazarda tutadi:

1. Foyda manbalarini tizimli tahlil qilish;
2. Foyda ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish (omillarni tahlil qilish);
3. Amaliy moliyaviy koeffitsientlar tizimini o'rganish.

Foyda miqdori va ularning tarkibi, bu ko'rsatkichning ahamiyatiga qaramay, ba'zida banklar faoliyati ko'rsatkichlari to'g'risida to'liq tasavvurga ega emas. Banklarning rentabelligini tahlil qilishning yakuniy bosqichi ularning rentabelligini yoki daromadlilik darajasini hisoblashni o'z ichiga oladi.

Rentabellik ko'rsatkichlarining umumiy iqtisodiy ma'nosi shundaki, ular har bir sarflangan (o'z va qarzga olingan) rubldan bank olgan foydani oqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Markaziy banki to'g'risida"gi qonun. T. "O'zbekiston" 1995y 21-dekabr
2. O'zbekiston Respublikasining "Mikromoliyalash to'g'risida"gi Qonuni. 2006. 15-sentyabr. O'RQ-50-son. Qonunchilik palatasi tomonidan 2006-yil 21-iyunda qabul qilingan va Senat tomonidan 2006-yil 25-avgustda ma'qullangan.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2013 yil 24 yanvardagi 734-1 sonli "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan mikro kredit tashkilotlari va lombardlar faoliyatini tekshirish tartibi to'g'risida"gi Nizom
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankning 2007 yil 21 iyuldagi 20/3-sonli "Kredit uyushmalari, mikro kredit tashkilotlari va lombardlar tomonidan kassa operatsiyalarini amalga oshirish qoidalari to'g'risida"gi Nizom.